

УДК 635.21:631.03:631.6 (477.72)

СОРТИ КАРТОПЛІ ПРИДАТНІ ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ У ВЕСНЯНОМУ САДІННІ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

І.І. ЧЕРНИЧЕНКО – кандидат с.-г. наук, с.н.с.,

О.О. ЧЕРНИЧЕНКО

Г.С. БАЛАШОВА – кандидат с.-г. наук, с.н.с.

Інститут зрошуваного землеробства НААН України

Постановка проблеми. Важливим показником для картоплі є потенційна урожайність, яка теоретично підрахована. Для країн Європи, в тому числі і України вона становить близько 1000 ц/га. Мета виробників та науковців полягає в тому, щоб максимально наблизитись до цього рубежу. Цього можна досягти створенням оптимальних умов для росту та розвитку рослин картоплі, а також створенням і застосуванням сортів, які б відзначались водночас пластичністю при настанні несприятливих умов та стабільністю високих продуктивних показників. Для південного регіону України це означає стійкість сортів до тривалої дії високих температур, низької вологості повітря, та стійкість до хвороб, які стрімко поширюються в умовах зрошення.

Виробництво картоплі в південному регіоні України можливо лише при застосуванні зрошення. Але й за умови оптимального зволоження ґрунту за надто високі температури та низька вологість повітря впродовж вегетаційного періоду обмежують застосування сортів, які в північних та західних регіонах формують значні урожаї. Тобто для виробництва картоплі в південному регіоні потрібні сорти адаптовані до ґрунтово-кліматичних умов Степу [1].

Завдання і методика досліджень. Для вирощування на Півдні сорт картоплі повинен відповідати наступним умовам: формувати достатній врожай при ранньому збиранні для забезпечення розширеного виробництва в літніх посадках, максимальний врожай при збиранні бульб біологічної стиглості та при садінні свіжозібраними бульбами в літніх посадках.

Тому завданням досліджень по сортовипробуванню було визначення найбільш продуктивних сортів картоплі різних груп стиглості при збиранні в ранні строки та в біологічну стиглість, придатних для вирощування в умовах Півдня. Ці дослідження є складовою частиною НТП НААН "Картоплярство" 2010-2012 рр.

Дослідження проводились на полях Інституту зрошуваного землеробства на типовому для півдня України темно-каштановому ґрунті в умовах зрошення на протязі 2010-2012 рр. Предметом досліджень були сорти картоплі різних груп стиглості селекції Інституту картоплярства НААН. При проведенні досліджень та аналізі отриманих результатів керувались методичними рекомендаціями [2,3]. Строк раннього збирання призначався на кінець фази цвітіння, але не пізніше 10 діб після цвітіння, тому, що при збиранні в цей термін бульби найбільш придатні для використання в якості насінневого матеріалу для другої посадки. В досліді раннє збирання проводили в різні роки 30 червня – 7 липня. Облікова площа ділянки 6,37 м², густина садіння 48,3 тис. бульб на 1 га, розташування ділянок рендомізоване. При визначенні достовірності отриманих даних використовували статистичні методи [4].

Результати досліджень. Спостереження показали, що в роки досліджень отримання сходів картоплі практично не залежало від групи стиглості. Період вегетації до раннього збирання за сортами становив від 49,3 до 58 діб. Найбільш короткий - у ранньостиглої Кобзи (49,7 діб) та середньоанного сорту Зелений Гай – 49,3 діб (табл. 1).

Таблиця 1 – Продуктивність та структура урожаю картоплі сортів різних груп стиглості при весняному садінні та ранньому збиранні, 2010-2012 рр.

Сорт	Група стиглості	Період вегетації до раннього збирання, днів	Урожайність, ц/га	Відхилення від стандарту, %	Товарність, %	Маса середньої товарної бульби, г.	Кількість бульб під кущем, шт.
St. Кобза	рання	49,7	220,5	0,0	91,4	80,4	9,2
St. Тирас		59,3	285,9	29,7	93,5	104,3	10,1
Скарбниця		55,3	263,4	19,5	92,4	95,4	10,7
Дніпрянка		58,0	243,9	10,6	91,0	74,8	10,5
St. Невська	середньо-рання	56,7	268,3	0,0	93,9	101,5	9,5
St. Світанок київський		56,7	249,3	-7,1	94,2	97,9	7,7
Оберіг		50,7	151,6	-43,5	91,3	89,0	7,6
Левада		53,3	243,4	-9,3	95,6	103,1	7,1
Зелений гай	середньо-стигла	49,3	211,0	-18,5	92,8	91,0	9,6
St. Явір		51,3	228,4	0,0	92,9	93,2	8,6
Слов'янка		55,3	239,7	4,9	93,3	86,3	9,5
НІР ₀₅			22,1		3,5	13,2	1,5

Фенологічні спостереження не виявили істотної різниці в тривалості та часі наступу фаз розвитку рослин.

Результати обліку урожаю при ранньому збиранні показали, що в групі ранньостиглих сортів Тирас формував під кущем до 10,1 шт. бульб з масою

товарної бульби 104,3 г, товарність урожаю склала 93,5%. З такими показниками продуктивності цей сорт забезпечив найбільшу урожайність в середньому за три роки досліджень 285,9 ц/га.

Суттєво перевищили стандарт сорти Скарбниця, яка відрізнялась найбільшою кількістю бульб під кущем – 10,7 шт., масою товарної бульби 95,4 г та товарністю врожаю 92,4%, що забезпечило перевагу над стандартом 19,5%.

В групі середньоранніх сортів безперечно перевага була у сортів-стандартів – Невської та Світанку київського – 268,3 та 249,3 ц/га відповідно. В цій групі лише Левада наблизилась за продуктивністю до стандартів завдяки формуванню крупних товарних бульб – 103,1 г та високої (95,6%) товарності врожаю.

Слід відмітити, що середньоранні сорти значно поступались ранньостиглим за кількістю бульб під кущем: якщо у ранньостиглих цей показник складав 9,2-10,7 шт., то у середньоранніх 7,1-9,6 шт.

Середньостиглі сорти Явір та Слов'янка при ранньому збиранні забезпечили практично однаковий урожай бульб.

Погодні умови від кінця цвітіння картоплі до біологічної стиглості у 2010-2012 рр. складались вкрай несприятливо для росту бульб картоплі і, як наслідок, для подальшого накопичення врожаю. Тому за період від раннього збирання до біологічної стиглості добові прирости врожаю були незначні. Найбільш інтенсивно росли бульб в цей період у ранньостиглої

Кобзи та середньораннього Оберегу - 2,7 ц/га за добу (табл. 2).

Практично однаковий урожай бульб забезпечують ранньостиглі сорти Тирас, Скарбниця та середньорання Невська – 284,2-304,0 ц/га. Ці сорти формують великі (більше 100 г) товарні бульби, відрізняються порівняно високою товарністю врожаю – біля 94%.

Слід відмітити середньоранній сорт картоплі Невська, який завдяки значному рівню урожаю при ранньому збиранні та інтенсивному приросту врожаю за період від раннього збирання до біологічної стиглості сформував в середньому 304,0 ц/га бульб.

Висновки. При доборі сортів для вирощування ранньої продукції картоплі перевагу слід надавати ранньостиглим сортам Тирас, Скарбниця, середньоранньому сорту Невська, які забезпечують при ранньому збиранні 263-285 ц/га бульб. Для отримання продукції картоплі з метою осінньо-зимового споживання слід вирощувати сорти Кобза, Тирас, Скарбниця, Невська, Світанок київський, які забезпечують урожай 271 - 304 ц/га та великі (більше 100 г) товарні бульби.

Перспективи подальших досліджень. Необхідно продовжувати пошук нових сортів картоплі адаптованих до природнокліматичних умов Півдня. Розширити дослідження у напрямку порівняльної оцінки сортів картоплі вітчизняної та зарубіжної селекції.

Таблиця 2 – Продуктивність сортів картоплі різних груп стиглості при збиранні у фазу біологічної стиглості бульб (2010-2012 рр.)

Сорт	Група стиглості	Урожайність бульб, ц/га	Відхилення від стандарту, %	Добовий приріст урожаю від раннього збирання, ц/га	Товарність, %	Маса середньої товарної бульби, г.	Кількість бульб під кущем, шт.
St. Кобза	рання	274,2	0,0	2,7	93,0	101,0	8,8
St. Тирас		301,5	10,0	0,8	94,5	102,0	8,4
Скарбниця		284,2	3,6	1,0	94,8	103,8	8,6
Дніпрянка		248,3	-9,4	0,2	87,1	83,1	10,4
St. Невська	середньорання	304,0	0,0	1,8	93,6	112,2	8,8
St. Світанок київський		271,6	-10,7	1,1	93,4	106,7	7,1
Оберіг		205,6	-32,4	2,7	91,2	100,9	7,9
Левада		258,1	-15,1	0,7	95,0	125,1	6,0
Зелений гай		219,2	-30,0	0,4	92,4	98,1	8,1
St. Явір	Середньостигла	241,2	0,0	0,6	91,3	106,5	7,5
Слов'янка		258,6	7,2	0,9	93,2	106,9	7,5
НІР ₀₅		22,1			3,5	13,2	1,8

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- Осипчук А.А. Генетичний потенціал картоплі/ Картопля/ за ред. Кононученка В.В., Молоцького М.Я.
- Бугаєва І.П., Сніговий В.С. Культура картоплі на Півдні України.- Херсон, 2002.- 176 с.
- Методичні рекомендації щодо проведення досліджень з картоплею. -Немішаєво, 2002. - 184 с.
- Методические рекомендации по проведению полевых опытов в условиях орошения УССР. - Днепропетровск, 1985. - 113 с.
- Дисперсійний і кореляційний аналіз у землеробстві та рослинництві : навчальний посібник / [В.О. Ушкаренко, В.Л. Нікіщенко, С.П. Голобородько, С.В. Коковіхін]. – Херсон : Айлант, 2008. – 272 с.